

Conferència
LA BRUIXERIA EN LA CULTURA POPULAR CATALANA

Josefina Roma

Resum

En un cicle sobre grups poblacionals marginals, no podíem deixar de banda la persecució soferta per persones i fins pobles sencers per creure que feien servir la màgia en contra de la gent. Però si ens fixem en tots els processos, en les narracions populars com rondalles i llegendes i en les creences que sobre la bruixeria han perdurat en el poble, així com en els costums, ens hem de posar a reflexionar: En primer lloc, què s'entén per bruixeria, com a pràctica de la màgia per perjudicar. La màgia existeix en totes les cultures i és una forma de coneixement de l'entorn, juntament amb un potencial personal especialitzat o innat, per aconseguir un resultat volgut d'aquests coneixements. Ara bé, qui pot practicar la màgia també és suspecte de poder practicar-la en perjudici d'altres persones; de manera que quan es produeix el que podríem qualificar d'un estat de malaltia social en un grup, els primers a ser culpats del mal sofert, individualment o col·lectiva, són els que tenen un coneixement més gran i se'ls considera que practiquen la màgia o que tenen poders per practicar-la.

En segon lloc hem de considerar una sèrie de pobles que han precedit als actuals, que han estat vençuts, rebutjats, foragitats a les muntanyes o als boscos i terrenys marginals, perquè els vencedors han ocupat els millors terrenys. Aquests pobles sovint són considerats com uns grans dominadors de la màgia i, quan passa una malvestat, es recorre a culpabilitzar-los i a eliminar-los.

Les llegendes que els pobles vencedors han teixit sobre els pobles anteriors ens fan veure que el món de les fades i el de les bruixes és el mateix món. Interpretar les llegendes ens porta a una etnografia dels pobles anteriors, que ens explicaria com s'han desenvolupat les creences populars sobre màgia i bruixeria; i també com han estat els propis veïns els veritables botxins de les bruixes i no la Inquisició, tret dels primers moments, com sovint s'ha cregut. Les acusacions de bruixeria han servit també a venjances polítiques per eliminar els enemics, però sobretot són el termòmetre de malaltia social.

Josefina Roma i Riu, nascuda a Barcelona (1944), estudia a la Universitat de Barcelona, Història i a l'*Instituto Iberoamericano de Antropología*, a Madrid, el postgrau d'Antropologia. Es doctora a la Universitat de Barcelona, amb una tesi pionera en el camp de l'Etnomusicologia. Treballa als museus

d'Antropologia de Madrid, el d'Etnologia de Barcelona, el de la Fundació Folch, de Barcelona.

Professora Titular d'Antropologia de la Universitat de Barcelona des de 1975. Ha impartit, entre altres, cursos d'antropologia religiosa, mística popular, antropologia del mite i dos cursos de doctorat sobre les fades, així com un seminari de tres anys de durada sobre les fades.

Fundadora i directora en els seus inicis del Màster de Patrimoni Etnològic i Museologia tant a Barcelona com als Pirineus. Membre del Consell Assessor de Cultura Popular de la Generalitat, per més de deu anys, i del Consell Assessor de Cultura Popular de l'Ajuntament de Barcelona, per tres anys. Premi de l'*Instituto Aragonés de Antropología* l'any 1998 i Premi de Patrimoni Esteban de Esmir, de Graus, el 2013.